Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
PRIIT PIKAMÄE
prednesené 9. júna 2022 [1]

Vec C-69/21

X
proti
Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's Hertogenbosch (súd v Haagu, so sídlom v 's Hertogenboschi, Holandsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Hraničné kontroly, azyl a prisťahovalectvo – Prisťahovalecká politika – Smernica 2008/115/ES – Návrat štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členského štátu – Štátny príslušník, ktorý trpí vážnou chorobou a voči ktorému prebieha konanie o návrate – Liečba na účely zmiernenia bolesti – Liečba nedostupná v krajine pôvodu – Zamietnutie odkladu vyhostenia – Charta základných práv Európskej únie – Článok 4 – Právo nebyť vystavený neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu – Článok 7 – Právo na rešpektovanie súkromného života"

1. V prejednávanej veci má Súdny dvor posúdiť podmienky, za akých zdravotný stav štátneho príslušníka tretej krajiny môže brániť výkonu jeho vyhostenia na základe smernice 2008/115/ES [2].

2. Súdny dvor už v rozsudku MP (Doplnková ochrana obete mučenia v minulosti) [3] rozhodol, že článok 4 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta") môže v zásade predstavovať prekážku výkonu príkazu na vyhostenie v zmysle smernice 2008/115. V prejednávanom prípade má Súdny dvor so zreteľom na svoju judikatúru a judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESĽP") objasniť kritérium uplatnené v tomto rozsudku s cieľom identifikovať mieru závažnosti, po prekročení ktorej môže dôjsť k porušeniu zákazu neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania.

3. Súdny dvor sa má v prejednávanej veci predovšetkým vyjadriť k otázkam, či zvýšenie bolesti pociťovanej štátnym príslušníkom tretej krajiny z dôvodu jeho vyhostenia bez toho, aby sa akokoľvek zmenili klinické príznaky jeho choroby, možno považovať za „zhoršenie" zdravotného stavu tohto štátneho príslušníka v zmysle relevantnej judikatúry a či sú členské štáty oprávnené stanoviť presnú lehotu, v ktorej musí dôjsť k takémuto zhoršeniu.

[1] Jazyk prednesu: francúzština.

[2] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/115/ES zo 16. decembra 2008 o spoločných normách a postupoch členských štátov na účely návratu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na ich území (Ú. v. EÚ L 348, 2008, s. 98).

[3] Rozsudok z 24. apríla 2018 [(C-353/16, ďalej len „MP (Doplnková ochrana obete mučenia v minulosti)", EU:C:2018:276].

4. Okrem toho bude musieť Súdny dvor rozhodnúť o právnych kritériách, ktoré sa majú uplatniť v prípade konfliktu medzi výkonom vyhostenia štátneho príslušníka tretej krajiny a právom na rešpektovanie jeho súkromného života, tak ako je uvedené v článku 7 Charty, tým, že spresní, či sa zdravotný stav tohto štátneho príslušníka musí zohľadniť ako súčasť jeho súkromného života.

I. Právny rámec

A. Právo Únie

5. V prejednávanej veci sú relevantné články 1, 5 a 9 smernice 2008/115, ako aj články 4, 7 a článok 19 ods. 2 Charty.

B. Holandské právo

6. Ustanovenie § 64 Vreemdelingenwet 2000 (zákon o cudzincoch z roku 2000, ďalej len „zákon o cudzincoch“) stanovuje:

„Vyhostenie sa odloží dovtedy, kým zdravotný stav cudzincovi alebo jeho rodinného príslušníkovi neumožňuje cestovať.“

7. Vreemdelingencirculaire 2000 (obežník o cudzincoch z roku 2000, ďalej len „obežník o cudzincoch“) stanovuje:

„…

7. Nevyhostenie zo zdravotných dôvodov

7.1. Všeobecné ustanovenia

[Immigratie – en naturalisatiedienst (IND) (útvar pre prisťahovalectvo a naturalizáciu, Holandsko)] môže povoliť odklad odchodu podľa § 64 [zákona o cudzincoch] ak:

– zo zdravotného hľadiska cudzinec nie je schopný cestovať, alebo

– existuje skutočné nebezpečenstvo porušenia článku 3 [dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, podpísaného v Ríme 4. novembra 1950 (ďalej len „EDĽP“)] zo zdravotných dôvodov.

7.1.1. Cudzinec neschopný cestovať

Odchod cudzinca na základe § 64 [zákona o cudzincoch] sa odloží, ak [Bureau Medische Advisering (Úrad pre lekárske poradenstvo Ministerstva bezpečnosti a spravodlivosti, Holandsko)] uvedie, že zdravotný stav neumožňuje cudzincovi alebo jeho rodinnému príslušníkovi z lekárskeho hľadiska cestovať.

…

7.1.3. Skutočné nebezpečenstvo porušenia článku 3 EDĽP zo zdravotných dôvodov

Odchod cudzinca sa na základe § 64 [zákona o cudzincoch] odloží, ak [Bureau Medische Advisering (BMA) (Úrad pre lekárske poradenstvo ministerstva bezpečnosti a spravodlivosti, Holandsko)] uvedie, že zdravotný stav neumožňuje cudzincovi alebo jeho rodinnému príslušníkovi z lekárskeho hľadiska cestovať.

Skutočné nebezpečenstvo porušenia článku 3 EDĽP existuje len v prípade, ak:

– z posudku BMA vyplýva, že nedostatok liečby veľmi pravdepodobne vyvolá naliehavú zdravotnú situáciu, a

– v krajine pôvodu alebo trvalého pobytu nie je potrebná liečba dostupná, alebo

– ak je takáto liečba dostupná, javí sa, že k nej zjavne nie je zabezpečený prístup.

Naliehavá zdravotná situácia

Pod naliehavou zdravotnou situáciou IND rozumie stav, pri ktorom cudzinec trpí chorobou, o ktorej je na základe súčasných poznatkov lekárskej vedy preukázané, že nedostatok liečby bude mať do troch mesiacov za následok smrť, invaliditu alebo inú formu vážnej duševnej alebo telesnej ujmy.

…“

II. Skutkové okolnosti sporu, konanie vo veci samej, prejudiciálne otázky a konanie na Súdnom dvore

8. X je ruským štátnym príslušníkom, ktorý sa narodil v roku 1988, a v šestnástich rokoch ochorel na zriedkavú formu rakoviny krvi, na ktorú sa v súčasnosti lieči v Holandsku. Jeho liečba zahŕňa najmä flebotómiu a podávanie liečebnej konopy na tíšenie bolesti. Poskytovanie takejto liečby na báze konopy nie je v Rusku povolené.

9. Dňa 31. októbra 2013 podal X prvú žiadosť o azyl v Holandsku. Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid však zastával názor, že na vybavenie tejto žiadosti je príslušné Švédske kráľovstvo. Toto rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť.

10. Dňa 13. decembra 2013 požiadal X na základe § 64 zákona o cudzincoch o odklad jeho vyhostenia z dôvodu jeho zdravotných problémov. Žalovaný túto žiadosť zamietol rozhodnutím z 24. decembra 2013, ktoré tiež nadobudlo právoplatnosť.

11. Dňa 19. mája 2016 podal X novú žiadosť o azyl v Holandsku, pretože lehota na jeho odovzdanie do Švédska uplynula. Na podporu tejto žiadosti X tvrdil, že liečba, ktorá mu bola poskytovaná v Rusku, mu spôsobila vedľajšie účinky, a že následne zistil, že užívanie konopy na lekárske použitie lepšie vyhovovalo jeho zdravotnému stavu. Keďže užívanie konopy nie je v jeho krajine pôvodu povolené, pestoval rastliny konopy na liečebné účely, čo mu spôsobilo také problémy, že teraz potrebuje medzinárodnú ochranu. V rámci tejto žiadosti X znovu požiadal o odklad svojho vyhostenia na základe § 64 zákona o cudzincoch.

12. Po doručení stanoviska BMA štátny tajomník rozhodnutím z 29. marca 2018 zamietol žiadosť X o azyl s odôvodnením, že problémy, ktorým žalobca údajne čelil v Rusku, nie sú hodnoverné. Tiež rozhodol, že žalobcovi nemožno udeliť riadne povolenie na pobyt, a nevyhovel jeho žiadosti o odklad výkonu jeho povinnosti opustiť štátne územie na základe § 64 zákona o cudzincoch.

13. Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's Hertogenbosch (súd v Haagu, so sídlom v 's Hertogenboschi, Holandsko) rozsudkom z 20. decembra 2018, ktorý potvrdila Raad van State (Štátna rada, Holandsko) 28. marca 2019, toto rozhodnutie čiastočne zrušil. Hoci potvrdil, že X nemá nárok na priznanie postavenia utečenca a ani na doplnkovú ochranu, nariadil štátnemu tajomníkovi, aby znovu preskúmal tvrdenie X založené na jeho práve získať povolenie na pobyt na základe článku 8 EDĽP, ako aj jeho žiadosť o uplatnenie § 64 zákona o cudzincoch.

14. Dňa 19. februára 2020 štátny tajomník znovu odmietol udeliť X prechodné povolenie na pobyt na základe článku 8 EDĽP a tiež odklad jeho vyhostenia. Tým istým aktom štátny tajomník prijal rozhodnutie o návrate, ktoré ukladalo X povinnosť opustiť územie Holandska v lehote štyroch týždňov.

15. X podal proti tomuto rozhodnutiu žalobu na vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania. Zastáva názor, že sa mu má udeliť povolenie na pobyt podľa článku 8 EDĽP alebo sa mu má prinajmenšom povoliť odklad vyhostenia na základe § 64 zákona o cudzincoch. V tejto súvislosti tvrdí, že liečba bolesti pomocou konopy je pre neho taká nevyhnutná, že by už nebol schopný viesť dôstojný život, ak by sa táto liečba prerušila. Uvádza najmä, že v prípade takéhoto prerušenia by bolesť bola taká veľká, že by už nemohol spať ani jesť, čo by malo nielen fyzické, ale aj psychické následky, ktoré by u neho vyvolali depresiu a samovražedné sklony.

16. Vnútroštátny súd na úvod uvádza, že v súlade s holandskou právnou úpravou môže byť vyhostenie odložené, ak cudzinec vzhľadom na svoj zdravotný stav nie je schopný cestovať alebo existuje skutočné nebezpečenstvo porušenia článku 3 EDĽP zo zdravotných dôvodov. Tento druhý predpoklad nastane, ak zo stanoviska BMA vyplýva, že prerušenie liečby s najväčšou pravdepodobnosťou bude viesť k „naliehavej zdravotnej situácii", a zároveň že vhodná liečba nie je v krajine pôvodu dostupná alebo cudzinec k nej nemá prístup.

17. V rámci azylového konania, ktoré začalo 19. mája 2016, X predložil rôzne zdravotné dokumenty na podporu svojho tvrdenia, podľa ktorého jeho zdravotné problémy môžu odôvodniť odklad jeho vyhostenia.

18. BMA vo svojich stanoviskách vydaných na žiadosť štátneho tajomníka najmä uviedol, že hoci pri absencii flebotómie možno očakávať, že X bude čeliť v krátkej dobe naliehavej zdravotnej situácii, táto liečba je v Rusku dostupná. Naproti tomu sa BMA domnieval, že keďže liečebný účinok konopy nie je preukázaný, nie je možné vyjadriť sa k zdravotným následkom prerušenia liečby na báze konopy. BMA tiež uviedol, že neboli hlásené žiadne ťažkosti súvisiace s bolesťou, ktoré by viedli k obavám zo smrti X alebo k jeho závislosti pri bežných životných úkonoch. BMA sa preto domnieval, že nemožno tvrdiť, že užívanie konopy bráni tomu, aby v krátkej dobe vznikla naliehavá zdravotná situácia. BMA napokon uviedol, že existuje dostatok iných liekov proti bolesti, ktoré by sa mohli X podávať.

19. Podľa vnútroštátneho súdu z informácií predložených X však vyplýva, že jeho ošetrujúci lekári sa domnievajú, že liečebná konopa predstavuje jedinú vhodnú liečbu proti bolesti a že iné analgetiká sú kontraindikované. Tento súd tiež zastáva názor, že X z právneho hľadiska dostatočne preukázal, že liečba na báze liečebnej konopy sa predpisuje a používa iba vtedy, keď sa iné riešenia proti bolesti ukážu nielen ako neúčinné, ale aj ako kontraindikované.

20. Vnútroštátny súd tiež poznamenáva, že v krajine pôvodu X nebola dostupná žiadna vhodná liečba proti bolesti vrátane liečby liečebnou konopou. Pokiaľ mu teda nebude priznaný odklad jeho vyhostenia, jeho liečba proti bolesti bude prerušená a intenzita bolesti sa zvýši. V tejto súvislosti vnútroštátny súd pripomína, že X predložil informácie, z ktorých vyplýva, že bolesť sa vďaka podávaniu liečebnej konopy stáva znesiteľnou. Tieto informácie však neumožňujú určiť, či zvýšenie bolesti spôsobené prerušením jeho liečby povedie k zhoršeniu klinických príznakov choroby, hoci vzhľadom na informácie, ktorými disponuje vnútroštátny súd, je pravdepodobné, že to tak nebude.

21. Pred vyžiadaním lekárskeho posudku o zvýšení intenzity bolesti, ktorej bude X pravdepodobne vystavený, ak už nebude liečený liečebnou konopou, preto vnútroštátny súd považuje za nevyhnutné stanoviť na základe výkladu práva Únie právny rámec upravujúci otázku, ako sa má takáto skutočnosť zohľadniť.

22. Vnútroštátny súd v tejto súvislosti v prvom rade uvádza, že Súdny dvor doteraz neposkytol výklad článku 19 ods. 2 Charty v spojení s jej článkami 1 a 4 na účely určenia, či zdravotné dôvody môžu byť prekážkou vyhostenia štátneho príslušníka tretej krajiny, ak sa klinické príznaky jeho choroby nezhoršia, ale intenzita jeho bolesti sa v prípade návratu výrazne zvýši z dôvodu, že v krajine pôvodu nie je dostupná vhodná liečba.

23. V druhom rade tento vnútroštátny súd poznamenáva, že podľa ustálenej judikatúry Raad van State (Štátna rada), ktorá sa opiera o požiadavku rýchleho zhoršenia zdravotného stavu v zmysle rozsudku vo veci Paposhvili v. Belgicko[4], možno na určenie toho, či takéto prerušenie spôsobí naliehavú zdravotnú situáciu, zohľadniť len zdravotné následky, ktoré nastanú do troch mesiacov od prerušenia liečby. Podľa vnútroštátneho súdu však ESĽP v tomto rozsudku nestanovil výslovnú lehotu. Vnútroštátny súd preto považuje za potrebné určiť, či sa na následky spojené s prerušením liečby vážne chorého štátneho príslušníka tretej krajiny v prípade návratu do jeho krajiny pôvodu vzťahuje rozsah pôsobnosti článku 4 Charty len vtedy, ak tieto následky nastanú v lehote troch mesiacov, bez ohľadu na povahu ochorenia a liečbu.

24. V treťom rade vnútroštátny súd zdôrazňuje, že Raad van State (Štátna rada) rozhodla, že § 64 zákona o cudzincoch vyžaduje tiež posúdenie, či príkaz na vyhostenie štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý trpí obzvlášť závažným duševným alebo fyzickým stavom, môže ako taký viesť ku skutočnému nebezpečenstvu porušenia článku 3 EDĽP. K takémuto posúdeniu by však mohlo dôjsť iba pri skúmaní schopnosti dotknutého štátneho príslušníka cestovať, takže BMA nikdy neposudzuje, či zdravotné následky môžu vyplynúť zo samotného vyhostenia, a tieto následky tak nie sú zohľadnené pri určovaní, či „naliehavá zdravotná situácia“ v zmysle obežníka o cudzincoch bráni takémuto vyhosteniu, ak liečba poskytovaná dotknutému štátnemu príslušníkovi nie je dostupná v krajine pôvodu alebo k nej nemá prístup.

[4] Rozsudok ESĽP, 13. december 2016, ďalej len „rozsudok Paposhvili“, CE:ECHR:2016:1213JUD004173810.

25. Zhoršenie psychických následkov, ako je riziko samovraždy, by podľa tohto súdu mohlo v kontexte uvedeného prieskumu len sotva zabrániť vyhosteniu, hoci môže vyvolať naliehavú zdravotnú situáciu.

26. Vo štvrtom rade sa vnútroštátny súd domnieva, že je potrebné stanoviť, či zdravotná situácia štátneho príslušníka a skutočnosť, že mu je poskytovaná liečba v členskom štátne, v ktorom sa zdržiava, môžu predstavovať súčasť súkromného života, ktorého rešpektovanie musí byť zabezpečené v zmysle článku 7 Charty a článku 8 EDĽP.

27. V prejednávanom prípade X tvrdí, že jeho liečba je súčasťou jeho súkromného života, ktorý musí byť rešpektovaný, a bráni jeho vyhosteniu.

28. Za týchto okolností si vnútroštátny súd kladie otázku, či sú príslušné orgány členského štátu povinné skúmať, či sa má na základe práva na rešpektovanie súkromného života uznať právo na pobyt štátnemu príslušníkovi tretej krajiny z dôvodu jeho vážnych zdravotných problémov a liečby, ktorá mu je poskytovaná v tomto štáte, a či rešpektovanie súkromného života tohto štátneho príslušníka predstavuje okolnosť, ktorá sa má zohľadniť pri rozhodovaní o jeho žiadosti o odklad príkazu na vyhostenie, ktorý sa naňho vzťahuje.

29. Za týchto podmienok Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch (súd v Haagu, so sídlom v 's-Hertogenboschi, Holandsko) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Môže výrazné zvýšenie intenzity bolesti spôsobené nedostatkom liečby bez zmeny klinických príznakov choroby predstavovať situáciu, ktorá je v rozpore s článkom 19 ods. 2 [Charty] v spojení s jej článkami 1 a 4, ak sa neodloží povinnosť návratu vyplývajúca zo [smernice 2008/115]?

2. Je stanovenie pevnej lehoty, v rámci ktorej sa musia prejaviť následky nedostatku liečby tak, aby bolo možné uznať zdravotné prekážky pre povinnosť návratu, ktorá vyplýva zo [smernice 2008/115], zlučiteľné s článkom 4 Charty v spojení s jej článkom 1? Ak stanovenie pevnej lehoty nie je v rozpore s právom Únie, môže členský štát stanoviť všeobecnú lehotu, ktorá je pre všetky možné ochorenia a všetky možné zdravotné následky rovnaká?

3. Je ustanovenie, podľa ktorého sa musia následky vyhostenia posudzovať výlučne v rámci otázky, či a za akých podmienok môže cudzinec cestovať, zlučiteľné s článkom 19 ods. 2 Charty v spojení s jej článkami 1 a 4 a so [smernicou 2008/115]?

4. Vyžaduje článok 7 Charty v spojení s jej článkami 1 a 4 a v kontexte [smernice 2008/115], aby sa zdravotný stav cudzinca a liečba, ktorá sa mu poskytuje v členskom štáte, posudzovali v rámci otázky, či treba povoliť pobyt na základe rešpektovania súkromného života? Vyžaduje článok 19 ods. 2 Charty v spojení s jej článkami 1 a 4 a v kontexte [smernice 2008/115], aby sa pri posudzovaní, či sa zdravotné problémy môžu považovať za prekážku vyhostenia, vzal do úvahy súkromný a rodinný život v zmysle článku 7 Charty?“

30. Písomné vyjadrenia predložili X, holandská vláda a Európska komisia.

31. Tí istí účastníci konania boli vypočutí na pojednávaní, ktoré sa konalo 7. marca 2022.

III. Analýza

A. O právomoci Súdneho dvora a prípustnosti prejudiciálnych otázok

32. Holandská vláda v prvom rade tvrdí, že prejudiciálne otázky sú neprípustné, pretože ich vnútroštátny súd predložil predčasne. Keďže smernica 2008/115 sa uplatňuje výlučne v prípade, ak sa dotknutý štátny príslušník tretieho štátu neoprávnene zdržiava na území členského štátu, jej výklad v spojení s Chartou podľa tejto vlády nie je nevyhnutný na vyriešenie sporu vo veci samej, pretože vnútroštátny súd musí najskôr stanoviť, či má X nárok na získanie povolenia na pobyt v Holandsku.

33. Na odmietnutie tohto tvrdenia stačí pripomenúť, že podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora sa naň vnútroštátne súdy môžu obrátiť *v ktoromkoľvek okamihu konania, keď to považujú za vhodné*[5], a teda návrh na začatie prejudiciálneho konania nemožno považovať za neprípustný iba z dôvodu, že bol podaný v rámci vnútroštátneho konania predčasne. Súdny dvor už mimochodom súhlasil s poskytnutím odpovede na prejudiciálne otázky, ktoré mu boli vnútroštátnym súdom predložené predtým, ako tento súd skúmal, či spor môže byť vyriešený iba na základe vnútroštátnej právnej úpravy.[6]

34. V druhom rade sa holandská vláda domnieva, že druhá prejudiciálna otázka je neprípustná v rozsahu, v akom sa týka zákonnosti presnej lehoty uplatniteľnej na účely posúdenia zhoršenia zdravotného stavu akéhokoľvek štátneho príslušníka tretej krajiny v prípade výkonu jeho vyhostenia, hoci táto lehota nie je rozhodujúca na vyriešenie sporu vo veci samej.

35. Toto tvrdenie nemožno prijať. Rozhodnutie o návrate prijaté proti X bolo totiž založené najmä na vylúčení možnosti, že v prípade vyhostenia nastane v krátkej dobe naliehavá zdravotná situácia. Je totiž nepochybné, že existencia naliehavej zdravotnej situácie sa v súlade s uplatňovanou holandskou právnou úpravou posudzuje z hľadiska trojmesačnej lehoty stanovenej obežníkom o cudzincoch. Dodávam, že otázka týkajúca sa zákonnosti tejto lehoty je o to dôležitejšia, že z rozhodnutia o vyhostení vyplýva, na rozdiel od toho, čo tvrdí holandská vláda vo svojich písomných vyjadreniach, že bolesti X sú spojené s chorobou, ktorou trpí, a že v jeho krajine pôvodu, v Rusku, neexistuje žiadna alternatívna liečba na zmiernenie jeho bolesti.

36. V treťom a poslednom rade sa holandská vláda domnieva, že Súdny dvor nemá právomoc rozhodnúť o štvrtej prejudiciálnej otázke v rozsahu, v akom sa týka možnosti vyvodiť nárok na pobyt z článku 8 EDĽP. Podľa tejto vlády by bola tiež dotknutá otázka neprípustná v prípade, ak by sa vnútroštátny súd pýtal, či článok 7 Charty ukladá členským štátom povinnosť priznať právo na pobyt každému štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, ktorý sa nachádza v rovnakej situácii ako X.

37. Musím znovu vyjadriť svoj nesúhlas s argumentáciou holandskej vlády. Na jednej strane je zrejmé, že uvedená otázka sa netýka článku 8 EDĽP, ale samozrejme článku 7 Charty. Na druhej strane otázka, či musí byť nárok na pobyt priznaný uvedenému štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, patrí do vecného posúdenia štvrtej prejudiciálnej otázky.[7]

[5] Pozri najmä rozsudok z 26. júna 2019, Addiko Bank (C-407/18, EU:C:2019:537, body 35 a 39).

[6] Rozsudok z 29. októbra 2020, Veselības ministrija (C-243/19, EU:C:2020:872, bod 63).

[7] Pozri rozsudok z 29. marca 2012 3M Italia (C-417/10, EU:C:2012:184, bod 23).

38. Domnievam sa preto, že Súdny dvor má právomoc na rozhodnutie o tomto návrhu na začatie prejudiciálneho konania a že tento návrh je prípustný v celom rozsahu.

B. O veci samej

1. O prvej a druhej otázke

39. Svojim prvými dvoma otázkami sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má smernica 2008/115 v spojení s článkom 4 a článkom 19 ods. 2 Charty vykladať v tom zmysle, že nebráni tomu, aby sa na vážne chorého štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý sa neoprávnene zdržiava na území členského štátu, vzťahoval príkaz na vyhostenie v prípade, ak v dôsledku právnej nedostupnosti jedinej účinnej analgetickej liečby v jeho krajine pôvodu bude vystavený významnému zvýšeniu jeho bolesti bez akejkoľvek zmeny ostatných klinických príznakov choroby, alebo prinajmenšom ak toto významné zvýšenie bolesti nastane viac ako tri mesiace po návrate do jeho krajiny pôvodu.

a) Úvodné pripomienky

40. Na úvod je potrebné poznamenať, že podľa informácií poskytnutých vnútroštátnym súdom, X, dotknutý štátny príslušník tretej krajiny, sa nemôže domáhať postavenia utečenca, doplnkovej ochrany alebo riadneho povolenia na pobyt v Holandsku. Prítomnosť X na území Holandska má povahu „nelegálneho pobytu“ v zmysle článku 3 bodu 2 smernice 2008/115, pretože nespĺňa podmienky vstupu ustanovené v článku 5 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/399 z 9. marca 2016, ktorým sa ustanovuje kódex Únie o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice (Kódex schengenských hraníc)[8] alebo iné podmienky vstupu, pobytu alebo bydliska v tomto štáte. Z uvedeného vyplýva, že situácia X podlieha ustanoveniam tejto smernice.

41. Táto smernica ukladá členským štátom povinnosť prijať rozhodnutie o návrate každého štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý sa neoprávnene zdržiava na ich území (článok 6) a prijať všetky opatrenia potrebné na vykonanie takéhoto rozhodnutia v prípade absencie jeho dobrovoľného odchodu (článok 8). Keďže vedenie vnútroštátnych konaní o návrat predstavuje výkon smernice 2008/115 podľa článku 51 Charty, bude sa Charta v prejednávanej veci uplatňovať.

42. Vzhľadom na vážnu chorobu, ktorou X trpí, podľa vnútroštátneho súdu by výkonu jeho vyhostenia mohli brániť článok 4 Charty („Nikoho nemožno mučiť ani podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu“) a jej článok 19 ods. 2 („Nikto nesmie byť vysťahovaný, vyhostený ani vydaný do štátu, v ktorom existuje vážne riziko, že bude vystavený… neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu“). Keďže tento zákaz bol v podstate opätovne potvrdený v článku 5 smernice 2008/115, v dvoch prvých otázkach tak, ako sú preformulované, je potrebné odkázať na uvedený článok v spojení s článkom 4 a článkom 19 ods. 2 Charty.

[8] Ú. v. EÚ L 77, 2016, s. 1.

43. Ako vyplýva z vysvetliviek k Charte [9], právo uvedené v článku 4 Charty je právom zaručeným v článku 3 EDĽP, zatiaľ čo článok 19 ods. 2 Charty odkazuje na relevantnú judikatúru ESĽP týkajúcu sa článku 3 EDĽP. Z uvedeného vyplýva, že v súlade s článkom 52 ods. 3 Charty význam a rozsah týchto dvoch ustanovení musí byť rovnaký, ako je význam a rozsah, ktorý EDĽP priznáva svojmu článku 3, ak tým nie je narušená autonómia práva Únie alebo Súdneho dvora.

44. Otázka či a prípadne za akých podmienok bránia článok 4 a článok 19 ods. 2 Charty [10] vyhosteniu členským štátom štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý je vážne chorý a ktorý sa neoprávnene zdržiava na jeho území, teda závisí od preskúmania rozsudkov vydaných ESĽP vo veciach N. v. Spojené kráľovstvo [11] a Paposhvili, a rozsudkov, ktoré v značnej miere odkazujú na zásady stanovené ESĽP, vydaných Súdnym dvorom vo veciach Abdida, C. K. a i. [12] a MP (Doplnková ochrana obete mučenia v minulosti). Toto preskúmanie umožní určiť právne kritérium uplatniteľné na overenie súladu uvedeného vyhostenia so zákazom neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania.

45. Pred začatím analýzy je potrebné stručne vysvetliť dôvody, pre ktoré judikatúra Súdneho dvora vyplývajúca z rozsudkov N. S. a i., Jawo a Ibrahim a i. [13], ktorými boli prebraté závery rozsudku ESĽP M.S.S. v. Belgicko a Grécko [14], nie je uplatniteľná na okolnosti vo veci samej, ako tvrdili všetci účastníci konania na pojednávaní.

46. Vo svojich rozsudkoch Súdny dvor konštatoval, že odovzdanie žiadateľa o medzinárodnú ochranu z jedného členského štátu do druhého porušuje zákaz neľudského a ponižujúceho zaobchádzania v prípade, ak je táto osoba „v plnej miere závislá od verejnej pomoci“ a ak by „ľahostajnosť orgánov [tohto druhého štátu] mala za následok, že by sa [táto osoba] ocitla nezávisle od svojej vôle a svojho osobného výberu v *situácii ťažkej materiálnej deprivácie*, ktorá by jej neumožňovala uspokojenie jej najzákladnejších potrieb, ako sú napríklad jedenie, umývanie sa a bývanie, a *poškodzovala by jej telesné alebo duševné zdravie* alebo by ju uviedla do stavu poníženia nezlučiteľného s ľudskou dôstojnosťou“ [15].

47. Podľa môjho názoru je určite ťažké spochybniť, že vzhľadom na absolútnu povahu článku 4 Charty toto kritérium sa môže použiť aj v prípade, keď členský štát zvažuje návrat štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý sa neoprávnene zdržiava na jeho území, do jeho krajiny pôvodu. Je však dôležité poznamenať, že v prejednávanom prípade sa X obmedzuje na tvrdenie, že jeho návrat do Ruska by vážne poškodil jeho zdravie, a v žiadnom bode netvrdí, že by bol v plnej miere závislý od verejnej pomoci, a že by sa v prípade vyhostenia do Ruska dostal do situácie „ťažkej materiálnej deprivácie“ v dôsledku ľahostajnosti orgánov tejto krajiny. Zdá sa mi totiž, že vyššie uvedená judikatúra vyžaduje existenciu príčinnej súvislosti medzi touto ťažkou materiálnou depriváciou spôsobenou ľahostajnosťou príslušných vnútroštátnych orgánov a zhoršením zdravotného stavu dotknutej osoby. Takáto judikatúra sa preto v tomto prípade neuplatňuje.

[9] Ú. v. EÚ C 303, 2007, s. 17.

[10] Pre zjednodušenie budem v týchto návrhoch ďalej odkazovať len na článok 4 Charty, pretože článok 19 ods. 2 Charty predstavuje uplatňovanie zákazu neľudského a ponižujúceho zaobchádzania zakotveného v tomto článku 4 na prípad vyhostenia.

[11] Rozsudok ESĽP, 27. máj 2008, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505.

[12] Rozsudok z 18. decembra 2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453), a zo 16. februára 2017, C. K. a i. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127).

[13] Rozsudky z 21. decembra 2011 (C-411/10 a C-493/10, EU:C:2011:865); z 19. marca 2019 (C-163/17, EU:C:2019:218), a z 19. marca 2019 (C-297/17, C-318/17, C-319/17 a C-438/17, EU:C:2019:219).

[14] Rozsudok ESĽP, 21. január 2011, CE:ECHR:2011:0121JUD003069609.

[15] Rozsudky z 19. marca 2019, Jawo (C-163/17, EU:C:2019:218, bod 92), a z 19. marca 2019, Ibrahim a i. (C-297/17, C-318/17, C-319/17 a C-438/17, EU:C:2019:219, bod 90). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

b) Článok 3 EDĽP ako záruka proti vyhosteniu v judikatúre ESĽP

48. Záver, ktorý otvoril cestu pre posúdenie súladu príkazov na vyhostenie prijatých orgánmi verejnej moci voči osobám trpiacim závažnou chorobou s článkom 3 EDĽP, sa nachádza v rozsudku D. v. Spojené kráľovstvo [16]. V tomto rozsudku ESĽP dospel k záver, že preskúmanie opatrenia vyhostenia podľa článku 3 EDĽP nemožno podmieňovať okolnosťou, že osoba, ktorá je podrobená niektorému zo zakázaných zaobchádzaní, je ohrozená v dôsledku úmyselného konania verejných orgánov krajiny určenia. Konštatoval, že mu nič nebráni preskúmať situácie, v ktorých toto ohrozenie vyplýva z okolností, ktoré nemôžu priamo alebo nepriamo založiť zodpovednosť týchto orgánov alebo ktoré samy osebe neporušujú ustanovenia tohto článku.

49. Tento prístup bol rozvinutý v rozsudku Pretty v. Spojené kráľovstvo, podľa ktorého „na utrpenie spôsobené chorobou, ktorá sa objavila prirodzene… sa môže vzťahovať článok 3 [EDĽP], ak je alebo sa môže *zhoršiť* zaobchádzaním – či už toto zaobchádzanie vyplýva z podmienok zadržania, vyhostenia alebo iných opatrení – za ktoré možno považovať zodpovedné orgány“ [17].

50. Pokiaľ ide o vyhostenie osoby nakazenej AIDS, ESĽP v rozsudku D. v. Spojené kráľovstvo rozhodol, že výkon tohto rozhodnutia by vystavil jednotlivca skutočnému riziku smrti za obzvlášť bolestivých okolností a predstavoval by neľudské zaobchádzanie v zmysle článku 3 EDĽP. V tejto súvislosti zdôraznil, že hoci sa cudzinci, na ktorých sa vzťahuje rozhodnutie o vyhostení, v zásade nemôžu domáhať práva zostať na území hostiteľského štátu, aby mohli naďalej využívať zdravotnú a sociálnu pomoc, ktorú im tento štát zabezpečuje, porušenie článku 3 EDĽP bolo odôvodnené „veľmi výnimočnými okolnosťami“ prejednávanej veci a „naliehavými humanitárnymi dôvodmi“, ktoré boli v hre. [18] ESĽP najmä zohľadnil skutočnosť, že adresát rozhodnutia o vyhostení sa nachádzal v konečnom štádiu svojej choroby a že náhle odňatie lekárskych služieb poskytovaných v hostiteľskom štáte, ako aj absencia vhodnej liečby v jeho krajine pôvodu, by skrátili jeho očakávanú dĺžku života a spôsobili by mu akútne fyzické a duševné utrpenie. [19]

51. Vo veci N. v Spojené kráľovstvo [20] bol ESĽP v podstate vyzvaný, aby túto mieru závažnosti znížil tým, že zvolí menej úzky výklad pojmu „veľmi výnimočné okolnosti“.

52. Táto vec sa týkala vyhostenia HIV pozitívnej osoby, ktorá bola v stabilizovanom stave vďaka liečbe poskytovanej hostiteľským štátom. Nebolo však sporné, že ak by sa liečba prerušila, zdravotný stav dotknutej osoby by sa rýchlo zhoršil a po období nepohodlia a utrpenia by v priebehu niekoľkých rokov zomrela. V tejto súvislosti sťažovateľka tvrdila, že po prvé nemá prostriedky na nákup liekov potrebných na danú liečbu vo svojej krajine pôvodu, v Ugande, a po druhé, že jej rodina, žijúca v krajine pôvodu, by nebola ani schopná, ani ochotná sa o ňu postarať, ak by bola vážne chorá.

53. ESĽP sa napriek tomu domnieval, že vysoká miera závažnosti stanovená v jeho rozsudku D. v. Spojené kráľovstvo a uplatňovaná v jeho následnej judikatúre, by sa mala zachovať. [21]

16 Rozsudok ESĽP, 2. máj 1997, CE:ECHR:1997:0502JUD003024096), body 49 a 50.

17 Rozsudok ESĽP, 29. apríl 2002, CE:ECHR:2002:0429JUD000234602, bod 52. Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

18 Rozsudok ESĽP, 2. máj 1997, D. v. Spojené kráľovstvo, CE:ECHR:1997:0502JUD003024096, bod 54.

19 Tamže (body 50 až 52).

20 Rozsudok EDĽP, 27. mája 2008, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505.

21 Tamže (bod 43).

54. S cieľom zistiť, či sa uvedená vec N. v. Spojené kráľovstvo vyznačovala veľmi výnimočnými okolnosťami, sa teda zameral na závažnosť zdravotného stavu sťažovateľky v dobe plánovaného vyhostenia bez toho, aby podrobne skúmal, či by skutočne mohla získať potrebnú liečbu a starostlivosť v krajine určenia. Konkrétne sa ESĽP domnieval, že skutočnosť, že sťažovateľka nebola v čase vyhlásenia rozsudku v kritickom stave a bola schopná cestovať, bola spôsobilá vylúčiť existenciu „veľmi výnimočných okolností“, a teda aj porušenie článku 3 EDĽP. Na účely takéhoto posúdenia nie je podľa tohto súdu relevantná skutočnosť, že v prípade vyhostenia do Ugandy by sa dotknutej osobe zhoršila situácia, a najmä skrátila očakávaná dĺžka jej života. [22]

55. Nedávno ESĽP v rozsudku Paposhvili konštatoval, že uplatňovanie článku 3 EDĽP iba na vyhostenie osôb nachádzajúcich sa na pokraji smrti, ako to bolo od rozsudku N. v. Spojené kráľovstvo [23], malo za následok, že vážne chorí cudzinci, ktorí boli v menej kritickom stave, sa tohto článku nemohli dovolávať. Požiadavka zaistiť účinok tohto článku 3 EDĽP tak podľa súdu vyžaduje, aby sa výraz „iné veľmi výnimočné prípady“ vykladal v tom zmysle, že ochrana zakotvená v tomto ustanovení má byť priznaná aj týmto osobám. [24]

56. Konkrétne ESĽP konštatoval, že pod pojmom „iné veľmi výnimočné prípady“ treba rozumieť „prípady vyhostenia vážne chorej osoby, u ktorej závažné dôvody zakladajú domnienku, že hoci táto osoba nie je v bezprostrednom ohrození života, absencia vhodnej starostlivosti alebo prístupu k nej v hostiteľskej krajine pre ňu predstavuje riziko *skutočného* nebezpečenstva *vážneho, rýchleho a nezvratného zhoršenia* jej zdravotného stavu vedúceho k intenzívnemu utrpeniu alebo k významnému skráteniu očakávanej dĺžky jej života“ [25].

57. V tejto veci sťažovateľ trpel veľmi vážnou chorobou. Podľa informácií, ktoré predložil, bol jeho zdravotný stav stabilizovaný vďaka liečbe, ktorú dostával v Belgicku, a ak by mala byť táto liečba prerušená, očakávaná dĺžka jeho života by bola v priemere kratšia ako šesť mesiacov. ESĽP považoval za vierohodné tvrdenia sťažovateľa, podľa ktorých uvedená liečba nebola dostupná v jeho krajine pôvodu a podľa ktorých tento sťažovateľ nemá žiadnu záruku, že bude mať prístup k iným formám liečby jeho choroby dostupných v tejto krajine. [26] Podľa ESĽP by bolo možné konštatovať porušenie článku 3 EDĽP, ak by príslušné vnútroštátne orgány neposúdili riziko, ktorému bol sťažovateľ vystavený, z hľadiska údajov týkajúcich sa jeho zdravotného stavu a existencie vhodnej liečby v Gruzínsku. [27]

58. Kritérium použité v rozsudku Paposhvili na stanovenie toho, či výkon príkazu na vyhostenie vážne chorej osoby prestavuje neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie v zmysle článku 3 EDĽP, bolo najnovšie potvrdené v rozsudku vydanom veľkou komorou ESĽP vo veci Savran v. Dánsko [28].

59. Rozsah tohto kritéria je potrebné spresniť. Hoci toto kritérium nepochybne znamená rozšírenie pôsobnosti článku 3 EDĽP tým, že vychádza z definície miery závažnosti umožňujúcej zahrnúť medzi osoby požívajúce ochranu prostredníctvom tohto článku aj tie osoby, ktoré nie sú blízko smrti, ESĽP si dal obzvlášť záležať na zdôraznení *relatívnej* povahy tohto rozšírenia, [29] o čom

[22] Tamže (body 50 a 51).

[23] Rozsudok ESĽP, 27. mája 2008, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505.

[24] Rozsudok Paposhvili (body 181 a 183).

[25] Tamže (bod 183). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

[26] Tamže (body 194 až 198).

[27] Tamže (body 205 až 206).

[28] Rozsudok ESĽP, 7. december 2021, CE:ECHR:2021:1207JUD005746715.

[29] Pozri v tomto zmysle MAVRONICOLA N.: Specifying the *Non-Refoulement* Duty under Article 3 ECHR. In: *Torture, Inhumanity and Degradation under Article 3 of the ECHR: Absolute Rights and Absolute Wrongs*. Oxford: Hart Publishing, 2021, s. 181.

svedčia najmä tri skutočnosti. Po prvé zopakoval, že prípady, keď článok 3 EDĽP bráni výkonu vyhostenia ťažko chorej osoby sú „veľmi výnimočné“. Po druhé uviedol, že tieto prípady „zodpovedajú vysokej miere závažnosti stanovenej na uplatnenie článku 3 [EDĽP] vo veciach týkajúcich sa vyhostenia vážne chorých cudzincov“. Po tretie miera závažnosti, ktorú stanovil, znamená, že zhoršenie zdravotného stavu osoby podliehajúcej príkazu na vyhostenie musí byť nielen „vážne“ a „nezvratné“, ale tiež „rýchle“. Zatiaľ čo prvé dve skutočnosti predstavujú základné atribúty ujmy, ktorá hrozí v prípade čisto potenciálneho, hoci predvídateľného porušenia EDĽP [30], poslednú skutočnosť nemožno vysvetliť inak ako zámerom čo najviac obmedziť okruh osôb, ktoré môžu požívať ochranu stanovenú článkom 3 EDĽP.

c) Článok 4 Charty ako záruka proti vyhosteniu v judikatúre Súdneho dvora

60. Pokiaľ ide o relevantnú judikatúru Súdneho dvora, treba poznamenať, že tento súd pri štyroch príležitostiach výslovne identifikoval kritérium, ktoré sa musí uplatňovať na účely určenia, či nútené premiestnenie ťažko chorej osoby predstavuje neľudské a ponižujúce zaobchádzanie v zmysle článku 3 EDĽP.

61. Vo veci Abdida sa Súdny dvor s ohľadom na rozsudku ESĽP vo veci N. v. Spojené kráľovstvo [31] domnieval, že výkon rozhodnutia o návrate, ktoré spočíva vo vyhostení štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý trpí vážnou chorobou, do krajiny, kde neexistuje primeraná liečba, porušuje vo veľmi výnimočných prípadoch článok 4 Charty. Okrem iného spresnil, že pre tieto prípady je charakteristická vážna a nenapraviteľná ujma vyplývajúca z vyhostenia štátneho príslušníka do krajiny, v ktorej existuje reálne riziko, že bude vystavený neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu. Účinnosť opravného prostriedku proti rozhodnutiu o návrate podľa Súdneho dvora vyžaduje, aby tento opravný prostriedok mal odkladný účinok, keďže vykonanie tohto rozhodnutia môže dotknutého štátneho príslušníka tretej krajiny vystaviť *vážnemu nebezpečenstvu, že jeho zdravotný stav sa vážne a nezvratne zhorší.* [32] Toto kritérium bolo následne prevzaté v rozsudku CPAS de Seraing [33].

62. Vo veci C. K. a i. bola Súdnemu dvoru položená otázka, či odovzdanie žiadateľky o azyl s obzvlášť závažnou psychickou poruchou, konkrétne popôrodnou depresiou a opakujúcimi sa samovražednými sklonmi, zo Slovinska do Chorvátska v rámci dublinského systému, predstavuje neľudské a ponižujúce zaobchádzanie v zmysle článku 4 Charty.

63. V tejto súvislosti Súdny dvor najskôr uviedol, že vzhľadom na judikatúru ESĽP nemožno vylúčiť, že odovzdanie žiadateľa môže samo osebe pre dotknutú osobu prestavovať skutočné riziko neľudského a ponižujúceho zaobchádzania bez ohľadu na kvalitu prijatia a starostlivosti dostupnej v dotknutom členskom štáte. [34]

64. Pokiaľ ide o kritérium, ktoré sa má uplatňovať na posúdenie, či v tomto prípade došlo k porušeniu článku 4 Charty, Súdny dvor konštatoval, že odovzdanie žiadateľa o azyl predstavuje neľudské a ponižujúce zaobchádzanie, pokiaľ prináša *skutočné a preukázané riziko významného a nezvratného zhoršenia jeho zdravotného stavu.* [35] Ďalej dodal, že pokiaľ žiadateľ predložil

[30] Rozsudok ESĽP, 7. júl 1989, Soering v. Spojené kráľovstvo, CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, bod 90.

[31] Rozsudok ESĽP, 27. máj 2008, N. v. Spojené kráľovstvo, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505.

[32] Rozsudok z 18. decembra 2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, body 45 až 50).

[33] Rozsudok z 30. septembra 2020 (C-402/19, EU:C:2020:759, bod 36).

[34] Rozsudok zo 16. februára 2017, C. K. a i. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, body 68 a 71 až 73).

[35] Rozsudok zo 16. februára 2017, C. K. a i. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, bod 74).

objektívne dôkazy postačujúce na preukázanie osobitnej závažnosti jeho zdravotného stavu a významné a nezvratné dôsledky, ktoré naňho bude mať odovzdanie, príslušným vnútroštátnym orgánom prináleží preskúmať tieto dôkazy, zohľadniac *všetky* dôsledky, ktoré by vyplynuli z odovzdania, a nielen dôsledky fyzickej prepravy žiadateľa o azyl. [36]

65. Tento prístup potvrdila a uplatnila v rámci smernice 2008/115 veľká komora Súdneho dvora v rozsudku MP (Doplnková ochrana obete mučenia v minulosti). Súdny dvor sa mal vyjadriť k otázke, či by mala byť poskytnutá doplnková ochrana štátnemu príslušníkovi mučeného orgánmi svojej krajiny pôvodu, ktorého vážne psychické následky by sa mohli podstatne zhoršiť, ak by sa vrátil do jeho krajiny pôvodu.

66. V rámci preskúmania tejto otázky najmä zdôraznil, že podľa judikatúry ESĽP týkajúcej sa vyhostenia vážne chorých osôb je nevyhnutné, aby utrpenie vyplývajúce z vyhostenia dosiahlo minimálnu závažnosť na vyvolanie porušenia článku 3 EDĽP a pripomenul, že toto posúdenie vykonal ESĽP, uplatňujúc kritérium uvedené v rozsudku. [37]

67. V tejto fáze úvah Súdneho dvora bolo legitímne očakávať, že si osvojí toto kritérium a uvedie, že sa má použiť aj na vymedzenie situácií, v ktorých článok 4 Charty bráni vyhosteniu ťažko chorej osoby. V nasledujúcom bode rozsudku MP (Doplnková ochrana obete mučenia v minulosti) sa však uvádza, že „v rovnakej perspektíve sa má článok 4 Charty vykladať v tom zmysle, že vyhostenie štátneho príslušníka tretej krajiny trpiaceho osobitne závažným psychickým alebo fyzickým ochorením predstavuje neľudské a ponižujúce zaobchádzanie…, ak toto vyhostenie spôsobuje *skutočné a preukázané riziko významného a nezvratného zhoršenia jeho zdravotného stavu*“ [38].

68. Kritérium uplatnené v tejto veci, ktoré Súdny dvor už použil v rozsudku C. K. a i. [39], sa odlišuje od kritéria vyplývajúceho z rozsudku Paposhvili. Hoci je pravda, že výraz „významné a nezvratné zhoršenie“ sa zdá byť významovo rovnocenný s výrazom „vážne a nezvratné zhoršenie“, treba však poznamenať, že toto kritérium nevyžaduje, aby zhoršenie zdravotného stavu dotknutej osoby viedlo k „intenzívnemu utrpeniu“ alebo k „významnému skráteniu očakávanej dĺžky života“, ani aby toto zhoršenie bolo zároveň „rýchle“. K tomuto poslednému bodu totiž Súdny dvor uviedol, že použitie tohto kritéria zahŕňa zohľadnenie „*všetkých* významných a nezvratných dôsledkov, ktoré by vyplynuli z tohto vyhostenia“ [40].

69. Z uvedeného vplýva, že Súdny dvor mal v úmysle stanoviť nižšiu mieru závažnosti relevantnú na uplatnenie článku 4 Charty v týchto typoch prípadov, než aká sa podľa rozsudku Paposhvili vyžaduje článkom 3 EDĽP, takže prvý článok bráni vyhosteniu ťažko chorej osoby pre širší okruh situácií ako druhý článok. Inými slovami, táto judikatúra Súdneho dvora reflektuje voľbu výkladu, ktorý poskytuje väčšiu ochranu právu nebyť vystavený neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu.

70. Takáto voľba napokon patrí medzi výsadné právomoci Súdneho dvora. Hoci je pravda, že článok 52 ods. 3 Charty vyžaduje, aby práva, ktoré sú v nej obsiahnuté a ktoré zodpovedajú právam zaručeným EDĽP, boli chápané tak, že majú rovnaký zmysel a rozsah ako práva zaručené

[36] Rozsudok 16. februára 2017, C. K. a i. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, body 75 a 76).

[37] Rozsudok MP (Doplnková ochrana obete mučenia v minulosti) (body 36 až 40).

[38] Rozsudok MP (Doplnková ochrana obete mučenia v minulosti) (bod 41). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

[39] Rozsudok zo 16. februára 2017 (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127).

[40] Rozsudok MP (Doplnková ochrana obete mučenia v minulosti) (body 41 a 42). Kurzívou zvýraznil generálny advokát. Pozri tiež rozsudok zo 16. februára 2017, C. K. a i. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, bod 76).

EDĽP, je teraz nesporné, že kým EDĽP nepredstavuje právny nástroj formálne začlenený do právneho poriadku Únie, požiadavka súdržnosti sledovaná týmto ustanovením nemôže narušiť autonómiu práva Únie a samotného Súdneho dvora. Z uvedeného vyplýva, že Súdny dvor môže legitímne priznať týmto právam iný zmysel a rozsah než právam zakotveným v EDĽP pod podmienkou, že jeho výklad bude viesť k vyššej úrovni ochrany ako zaručuje EDĽP [41], čo sa v tomto prípade dosiahlo.

71. Takýto výklad rozsudku MP (Doplnková ochrana obete predchádzajúceho mučenia) podporuje skutočnosť, že v tomto rozsudku výraz „v rovnakej perspektíve“ spája kritérium stanovené Súdnym dvorom s poukazom na kritérium vyplývajúce z rozsudku Paposhvili, pričom použitie takéhoto výrazu už z definície svedčí o vzťahu podobnosti a nie vecnej rovnocennosti.

d) Uplatnenie na vec samu

72. Na úvod treba pripomenúť, že ako vyplýva z návrhu na začatie prejudiciálneho konania, X trpí obzvlášť vážnou chorobou, ktorá si vyžaduje osobitnú liečbu. Je nesporné, že v prípade vyhostenia by X túto liečbu mohol získať, pretože v Rusku je táto liečba dostupná a prístupná. Naproti tomu by X už v prípade vyhostenia nemal prístup k liečbe na báze konopy, ktorá mu bola predpísaná lekárom, a je mu v súčasnosti podávaná s cieľom zmierniť bolesť vyvolanú jeho chorobou, keďže táto liečba nie je v Rusku povolená. Hoci sa zdá málo pravdepodobné, že prerušenie tejto liečby vyvolá zhoršenie jeho choroby, vnútroštátny súd sa domnieva, že vzhľadom na relevantnú dokumentáciu predloženú žalobcom vo veci samej by takéto prerušenie spôsobilo zvýšenie utrpenia prežívaného X, pretože akákoľvek iná analgetická liečba, ktorá by mu mohla byť poskytnutá v Rusku, nie je vhodná.

73. Za týchto podmienok si treba položiť otázku, či konštatovanie zvýšenia utrpenia môže *samo osebe* charakterizovať „zhoršenie zdravotného stavu“ na účely uplatnenia judikatúry Súdneho dvora pripomenutej v predchádzajúcej časti týchto návrhov. Domnievam sa, že odpoveď musí byť nutne kladná. Treba totiž pripomenúť, že táto judikatúra je založená na premise stanovenej ESĽP, že článok 3 EDĽP sa môže vzťahovať na samotné utrpenie spôsobené chorobou, ktorá sa objavila prirodzene alebo inak, ak je alebo sa môže zhoršiť zaobchádzaním, akým je vyhostenie, za ktoré možno považovať zodpovedné orgány. [42] Okrem toho treba poznamenať, že žiadna iná skutočnosť vyplývajúca z uvedenej judikatúry Súdneho dvora nemôže odôvodniť výklad, podľa ktorého možno článok 4 Charty uplatniť iba v prípade, ak zvýšenie utrpenia spôsobeného vyhostením sprevádza zmena klinických príznakov choroby dotknutej osoby. Napríklad v rozsudku MP sa článok 4 Charty uplatňoval z dôvodu, že vyhostenie žalobcu malo za následok zhoršenie jeho psychického utrpenia, a to bez ohľadu na akúkoľvek zmenu klinických príznakov vážnej posttraumatickej stresovej poruchy a ťažkej depresie, ktorými trpel. [43]

74. Náležite som zohľadnil obavy vyjadrené počas konania holandskou vládou, podľa ktorej by sa vzhľadom na subjektívnu povahu bolesti nemali považovať obyčajné tvrdenia adresáta príkazu na vyhostenie za dostatočné na konštatovanie porušenia článku 4 Charty. Vyzývam preto Súdny dvor, aby využil túto príležitosť, a výslovne spresnil, podobne ako to urobil ESĽP v rozsudku Paposhvili,

[41] Rozsudky z 15. februára 2016, N. (C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, bod 47); zo 14. septembra 2017, K. (C-18/16, EU:C:2017:680, bod 50), a z 20. marca 2018, Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, body 22 a 23). Pozri tiež moje návrhy v spojených veciach Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság (C-924/19 PPU a C-925/19 PPU, EU:C:2020:294, body 148 a 149).

[42] Pozri rozsudky zo 16. februára 2017, C. K. a i. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, bod 68), a MP (Doplnková ochrana obete mučenia v minulosti) (body 38 a 39).

[43] Pozri rozsudok MP (Doplnková ochrana obete mučenia v minulosti) (bod 43).

že je na tomto štátnom príslušníkovi, aby predložil dôkazy spôsobilé preukázať, že existujú *vážne* dôvody domnievať sa, že v prípade vykonania tohto príkazu by bol vystavený skutočnému nebezpečenstvu neľudského a ponižujúceho zaobchádzania. [44]

75. Okrem toho vyhostenie tohto štátneho príslušníka by bolo nezlučiteľné s článkom 4 Charty iba v prípade, ak by sa dosiahla miera závažnosti stanovená judikatúrou Súdneho dvora. Je preto nevyhnutné preveriť, či by vyhostenie X založilo skutočné a preukázané riziko *významného* a *nezvratného* zhoršenia jeho zdravotného stavu.

76. Hoci takéto preskúmanie, ktoré je do značnej miery závislé na skutkových okolnostiach vlastných prejednávanému prípadu, prináleží vnútroštátnemu súdu v rámci posúdenia výsledkov znaleckého posudku nariadeného v konaní vo veci samej, skutočnosti vyplývajúce zo spisu podľa môjho názoru umožňujú sformulovať nižšie uvedené úvahy.

77. Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania na jednej strane vyplýva, že X predložil dokumenty preukazujúce, že trpí vážnou chorobou, ktorá mu okrem iného spôsobuje migrény, bolesti brucha, krčných stavcov, kostí, svalov a nervov, a že tieto bolesti sú v súčasnosti ešte stále znesiteľné vďaka podávaniu liečby na báze liečebnej konopy. Okrem toho X uvádza, že prerušenie liečby na báze liečebnej konopy by znamenalo zvýšenie bolesti, takže by už nemohol spať ani jesť, a že trvalá povaha tejto bolesti by z dlhodobého hľadiska vyvolala psychické poruchy vo forme depresívnych a samovražedných myšlienok. Na druhej strane z tohto rozhodnutia vyplýva, že táto liečba, ktorá je pre X jedinou vhodnou liečbou bolesti, pričom alternatívy sú dokonca kontraindikované, nie je v Rusku legálne dostupná.

78. Pokiaľ by sa preukázala existencia všetkých týchto skutočností, vnútroštátny súd by podľa mňa mal dospieť k záveru, že vyhostenie X sa nemôže v prejednávanom prípade vykonať z dôvodu, že by založil skutočné a preukázané riziko *významného* a *nezvratného* zhoršenia jeho zdravotného stavu. [45]

79. Pokiaľ ide o druhú časť prvých dvoch otázok tak, ako boli preformulované, pripomínam, že otázka, či by zhoršenie bolesti v dôsledku prípadného vyhostenia X do jeho krajiny pôvodu nastalo „rýchlo“ po výkone vyhostenia, nie je relevantná na určenie, či bola dosiahnutá miera závažnosti, a teda či je porušený článok 4 Charty.

80. Zatiaľ čo rozsudok Paposhvili vyžaduje, aby bolo zhoršenie zdravotného stavu nielen „vážne“ a „nezvratné“, ale tiež „rýchle“, Súdny dvor v rámci autonómneho výkladu článku 4 Charty iba požadoval, ako bolo uvedené vyššie, aby sa zdravotný stav v dôsledku vyhostenia zhoršil významným a nezvratným spôsobom.

81. Nemyslím si, že by Súdny dvor mal zosúladiť svoj výklad, ktorý poskytuje vyššiu mieru ochrany, s výkladom ESĽP.

82. V tejto súvislosti treba pripomenúť, ako vyplýva z najstaršej judikatúry ESĽP, že tento súd je oprávnený posúdiť, či vyhostenie cudzinca môže byť porušením práva nebyť vystavený neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu z dôvodu utrpenia, ktoré môže nastať v krajine určenia, aj keď ide o porušenie EDĽP, ktoré ešte nebolo preukázané. Tento výklad je podľa ESĽP

[44] Rozsudok Paposhvili (bod 186).

[45] Ak by sa nezmenila ruská právna úprava, bolo by toto zhoršenie prakticky nezvratné.

nevyhnutný na zaručenie účinnosti tohto práva ako absolútneho práva a základnej hodnoty demokratickej spoločnosti, keďže ujma vyplývajúca z vyhostenia by bola vážna a nenapraviteľná. [46]

83. Za týchto okolností, ak by Súdny dvor vo svojom budúcom rozsudku požadoval aj túto požiadavku rýchlosti vzniku ujmy (v prejednávanom prípade rýchlosti zhoršenia zdravotného stavu), podľa môjho názoru by vzniklo riziko, že by sa to mohlo považovať za oslabenie absolútnej povahy práva zakotveného v článku 4 Charty, pretože by sa toto právo vyvažovalo s právomocou členských štátov kontrolovať vstup a pobyt štátnych príslušníkov tretej krajiny na ich území. Domnievam sa, že práve snaha lepšie zaručiť absolútnu povahu tohto ustanovenia viedla Súdny dvor k tomu, aby vo svojej judikatúre presadzoval vyššiu úroveň ochrany práva nebyť vystavený neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu. [47]

84. Vyššie uvedené úvahy nevyhnutne znamenajú, že článok 4 Charty bráni vnútroštátnej praxi, akou je prax vo veci samej, ktorá spočíva v stanovení presnej lehoty, v ktorej sa nutne musí prejaviť významné a nezvratné zvýšenie bolesti štátneho príslušníka podliehajúceho vyhosteniu.

85. Navrhujem preto Súdnemu dvoru, aby na dve prvé otázky tak, ako boli preformulované, odpovedal tak, že článok 5 smernice 2008/115 v spojení s článkom 4 a článkom 19 ods. 2 Charty sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby sa na vážne chorého štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý sa neoprávnene zdržiava na území členského štátu, vzťahoval príkaz na vyhostenie v prípade, ak v dôsledku právnej nedostupnosti jedinej účinnej analgetickej liečby v jeho krajine pôvodu bude vystavený významnému a nezvratnému zvýšeniu jeho bolesti. Lehota, v ktorej sa takéto zvýšenie prejaví, nemá na účely tohto posúdenia žiaden význam.

86. Napokon treba pripomenúť, že ak by vnútroštátny súd usúdil, že X nemôže byť navrátený do Ruska z dôvodu, že toto vyhostenie by ho vystavilo skutočnému riziku neľudského a ponižujúceho zaobchádzania v zmysle článku 4 Charty, jeho vyhostenie musí byť nevyhnutne odložené na základe článku 9 ods. 1 písm. a) smernice 2008/115.

87. Odklad tohto vyhostenia nemôže mať podľa môjho názoru za následok zbavenie rozhodnutia o návrate prijatého príslušným holandským orgánom účinnosti, ako to tvrdila Komisia na pojednávaní. [48] Nie je mi totiž jasné, ako je možné sa domnievať, že takýto následok vyplýva z rozsudku CPAS de Seraing [49], hoci Súdny dvor v tomto rozsudku konštatoval, že problematika priznania automatického odkladného účinku sa nevyhnutne týka rozhodnutia o návrate a prípadne rozhodnutia o vyhostení, ktoré je s ním spojené. [50]

88. Je dôležité poznamenať, ako uviedla holandská vláda na pojednávaní, že aj keby bolo vyhostenia odložené, neexistuje žiaden dôvod, aby stratilo účinnosť rozhodnutie o návrate, ktorým sa konštatuje neoprávnenosť pobytu, a to tým skôr, že Súdny dvor už rozhodol, že členské štáty sú povinné prijať rozhodnutie o návrate vo vzťahu k štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, ktorý sa zdržiava neoprávnene na ich území, pretože „bolo by v rozpore tak s cieľom

[46] Rozsudok ESĽP, 7. júl 1989, Soering v. Spojené kráľovstvo, CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, bod 91.

[47] Rozsudky zo 16. februára 2017, C. K. a i. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, bod 59), a MP (Doplnková ochrana obete mučenia v minulosti) (bod 36).

[48] Som si vedomý toho, že takýto výklad bude mať za následok posilnenie právnej ochrany štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa nachádzajú v situácii „dlhodobej možnosti vyhostenia“ a sú v zásade vylúčení z využívania mnohých sociálno-ekonomických práv z dôvodu nelegálnej povahy ich pobytu. Aj keď je ich situácia poľutovaniahodná, nemôže to viesť k nesprávnemu výkladu smernice 2008/115.

[49] Rozsudok z 30. septembra 2020 (C-402/19, EU:C:2020:759).

[50] Rozsudok z 30. septembra 2020, CPAS de Seraing (C-402/19, EU:C:2020:759, body 43 až 48). Pozri tiež rozsudok z 19. júna 2018, Gnandi (C-181/16, EU:C:2018:465, bod 56).

smernice 2008/115…, ako aj so znením článku 6 tejto smernice, keby sa tolerovala existencia medzistupňa postavenia štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí by sa nachádzali na území členského štátu bez práva alebo povolenia na pobyt…, ale voči ktorým by nebolo vydané žiadne platné rozhodnutie o návrate“ [51].

2. O tretej otázke

89. Vnútroštátny súd sa treťou otázkou v podstate pýta, či sa má článok 5 smernice 2008/115 v spojení s článkom 4 a článkom 19 ods. 2 Charty vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby sa následky príkazu na vyhostenie na zdravotný stav štátneho príslušníka tretej krajiny zohľadnili až pri určovaní, či a prípadne za akých podmienok je tento štátny príslušník schopný cestovať.

90. Konkrétne z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že podľa holandského práva zdravotné následky, ktoré môžu vyplynúť z príkazu na vyhostenie, sa preskúmavajú v stanovisku vydanom BMA len v rozsahu, v akom nastali počas samotného výkonu vyhostenia, a nezohľadňujú sa zdravotné následky psychologickej povahy, ktoré by sa mohli prejaviť v dôsledku nedostupnosti alebo neprístupnosti starostlivosti potrebnej na riešenie týchto zdravotných následkov v krajine určenia.

91. Z čisto právneho hľadiska sa zdá, že pochybnosti vnútroštátneho súdu sa týkajú uplatniteľnosti právneho rámca vyplývajúceho z rozsudku C. K. [52], vydaného v oblasti dublinského systému, v kontexte smernice 2008/115. Vnútroštátny súd si je plne vedomý skutočnosti, že tento rozsudok uvádza povinnosti, ktoré musia členské štáty splniť, aby mohli pristúpiť k odovzdaniu štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý má samovražedné sklony. Domnieva sa však, že tieto povinnosti uložené Súdnym dvorom sa týkajú iba podmienok cestovania tohto štátneho príslušníka, čo možno vysvetliť skutočnosťou, že štát uskutočňujúci odovzdanie môže na základe zásady vzájomnej dôvery, na ktorej je založený dublinský systém, predpokladať, že starostlivosť dostupná v iných členských štátoch je dostatočná na liečbu ochorenia, ktorým trpí dotknutý štátny príslušník.

92. Najskôr je potrebné poznamenať, že všeobecná a absolútna povaha článku 4 Charty, ktorého dodržiavanie v podstate ukladá článok 5 smernice 2008/115, znamená, že právny rámec stanovený v rozsudku C. K. je v zásade možné uplatniť aj na odovzdanie osoby do tretej krajiny, akým je vyhostenie vykonané na základe smernice 2008/115. Uvedený právny rámec, prenesený do tohto kontextu, je založený na nižšie uvedených zásadách.

93. Vyhostenie štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý trpí osobitne závažným duševným alebo telesným stavom, predstavuje *samo osebe* neľudské a ponižujúce zaobchádzanie, pokiaľ zakladá skutočné a preukázateľné riziko významného a nezvratného zhoršenia jeho zdravotného stavu. [53]

94. Príslušným vnútroštátnym orgánom prináleží, aby odstránili každú vážnu pochybnosť týkajúcu sa vplyvu tohto vyhostenia na zdravotný stav dotknutej osoby, zohľadniac „všetky významné a nezvratné dôsledky“ vyplývajúce z vyhostenia. Uvedené znamená, že členský štát pristupujúci k vyhosteniu musí nielenže zorganizovať toto vyhostenie tak, aby štátnemu príslušníkovi tretej krajiny počas fyzického odovzdania do štátu určenia bola zaistená všetka potrebná starostlivosť prostredníctvom sprevádzania vhodným zdravotníckym personálom, ale

[51] Rozsudok z 3. júna 2021, Westerwaldkreis (C-546/19, EU:C:2021:432, bod 57).

[52] Rozsudok zo 16. februára 2017 (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127).

[53] Pozri rozsudok zo 16. februára 2017, C. K. a i. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, bod 73).

musí sa *tiež* ubezpečiť, že dotknutý štátny príslušník hneď po svojom príchode do tohto štátu dostane liečbu nevyhnutnú na vylúčenie akéhokoľvek skutočného rizika významného a nezvratného zhoršenia jeho zdravotného stavu. [54]

95. Vzhľadom na tieto úvahy navrhujem Súdnemu dvoru, aby na tretiu prejudiciálnu otázku odpovedal tak, že článok 5 smernice 2008/115 v spojení s článkom 4 a článkom 19 ods. 2 Charty sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby sa následky príkazu na vyhostenie na zdravotný stav štátneho príslušníka tretej krajiny zohľadňovali až pri určovaní, či a prípadne za akých podmienok je tento štátny príslušník schopný cestovať. Tieto následky sa musia tiež posúdiť pri skúmaní, či tento štátny príslušník po svojom príchode do štátu určenia dostane liečbu nevyhnutnú na vylúčenie akéhokoľvek skutočného rizika významného a nezvratného zhoršenia jeho zdravotného stavu.

3. O štvrtej otázke

96. Svojou štvrtou otázkou sa vnútroštátny súd v prvom rade pýta, či sa má smernica 2008/115 v spojení s článkami 1, 4 a 7 Charty vykladať v tom zmysle, že vážne zdravotné problémy štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý sa neoprávnene zdržiava na území členského štátu, a lekárska starostlivosť, ktorá je mu poskytovaná, musia byť zohľadnené na účely určenia, či mu je tento členský štát povinný priznať právo na pobyt.

97. Treba konštatovať, že Súdny dvor už rozhodol, že „smernica 2008/115 sa vzťahuje len na návrat štátnych príslušníkov tretích krajín s nelegálnym pobytom, a teda jej cieľom nie je v celom rozsahu zosúladiť pravidlá členských štátov týkajúce sa pobytu cudzincov“ a že „spoločné normy a postupy zavedené smernicou 2008/115 sa tak vzťahujú iba na prijatie rozhodnutí o návrate a výkon týchto rozhodnutí“ [55]. Uvedené znamená, že podmienky týkajúce sa priznania práva na pobyt štátnym príslušníkom tretích krajín sa neriadia touto smernicou, ale spadajú pod právomoc vnútroštátneho zákonodarcu.

98. V tejto súvislosti treba dodať, že článok 6 ods. 4 tejto smernice členským štátom nepriznáva možnosť prijímať zákony na základe práva Únie, ale iba uznáva právomoc týchto štátov na *základe vnútroštátneho práva* udeliť právo na pobyt, najmä z humanitárnych dôvodov, aby tak vyjasnil otázku skĺbenia tohto práva s rozhodnutím o návrate. [56]

99. Výkon tejto právomoci teda nepredstavuje uplatnenie práva Únie v zmysle článku 51 Charty, takže otázka, či sa musí vyhovieť žiadosti o povolenie na pobyt, nemôže byť posúdená z hľadiska jej ustanovení. Dovolávanie sa Charty, a najmä jej článku 7 v spojení so smernicou 2008/115, nemôže v žiadnom prípade viesť k tomu, že X bude priznané právo na pobyt vyplývajúce z práva Únie.

100. V druhom rade cieľom štvrtej otázky položenej vnútroštátnym súdom je v podstate určiť, či smernica 2008/115 v spojení s článkami 1, 4 a článkom 19 ods. 2 Charty má byť vykladaná v tom zmysle, že členské štáty musia zohľadniť zdravotný stav štátneho príslušníka tretej krajiny, ako súčasť jeho súkromného života, pri posudzovaní, či treba odložiť jeho vyhostenie.

[54] Pozri rozsudok zo 16. februára 2017, C. K. a i. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, body 76 a 81 až 85).

[55] Rozsudok z 8. mája 2018, K.A. a i. (Zlúčenie rodiny v Belgicku) (C-82/16, EU:C:2018:308, bod 44).

[56] Pozri v tejto súvislosti rozsudky z 10. júla 2014, Julián Hernández a i. (C-198/13, EU:C:2014:2055, bod 44), a z 19. novembra 2019, TSN a AKT (C-609/17 a C-610/17, EU:C:2019:981, body 49 a 50).

101. Na rozdiel od prvých dvoch prejudiciálnych otázok táto otázka neodkazuje na zdravotný stav štátneho príslušníka tretej krajiny s cieľom zistiť, či výkon vyhostenia tohto štátneho príslušníka predstavuje neľudské a ponižujúce zaobchádzanie. Zdravotný stav sa spomína iba ako súčasť súkromného života. Články 1, 4 a článok 19 ods. 2 Charty sa teda nezdajú byť relevantné na poskytnutie odpovede na túto otázku.

102. Povinnosť rešpektovať právo na súkromný a rodinný život možno vyvodiť podľa môjho názoru z článku 5 písm. b) smernice 2008/115, podľa ktorého členské štáty pri vykonávaní tejto smernice zoberú náležite do úvahy rodinný život.

103. Súdny dvor nedávno rozhodol, že cieľom článku 5 smernice 2008/115 je v rámci konania o návrate stanoveného touto smernicou zabezpečiť *dodržiavanie viacerých základných práv*.[57] Z tohto konštatovania vyplýva, že po prvé výraz „rodinný život“ sa má vykladať v tom zmysle, že odkazuje na právo na súkromný a rodinný život, ako je zakotvené v článku 7 Charty, a po druhé, že povinnosť zobrať náležite do úvahy toto právo nie je splnená tým, že sa zoberú do úvahy iba relevantné okolnosti súkromného a rodinného života dotknutého štátneho príslušníka tretieho štátu, ako na pojednávaní tvrdila holandská vláda.[58] Z tohto hľadiska rozsudok K.A. a i. (Zlúčenie rodiny v Belgicku), citovaný na pojednávaní touto vládou, nemôže odôvodniť opačný výklad, pretože Súdny dvor sa v tomto rozsudku obmedzil na konštatovanie, že zohľadnenie týchto okolností príslušnými vnútroštátnymi orgánmi, keď im boli dotknutou osobou predložené, predstavuje nevyhnutný predpoklad pre prijatie rozhodnutia o návrate.[59]

104. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy zastávam názor, že táto otázka by mala byť preskúmaná Súdnym dvorom z hľadiska článku 5 písm. b) smernice 2008/115 v spojení s článkom 7 Charty a tiež článkom 9 tejto smernice s názvom „Odklad odsunu [vyhostenia – *neoficiálny preklad*]“.

105. Najskôr je preto potrebné poskytnúť vnútroštátnemu súdu právny rámec upravujúci posúdenie zákonnosti vykonania vyhostenia X s ohľadom na jeho právo na rešpektovanie súkromného života príslušnými vnútroštátnymi orgánmi, pričom treba spresniť, či a prípadne za akých podmienok sa v tejto súvislosti musí brať do úvahy zdravotný stav X.[60]

106. Na rozdiel od toho, čo na pojednávaní tvrdila holandská vláda, toto posúdenie musia nevyhnutne vykonať príslušné vnútroštátne orgány pri skúmaní žiadosti o odklad vyhostenia, o akú ide vo veci samej, bez ohľadu na to, či je táto otázka bežne skúmaná týmito orgánmi pri posudzovaní žiadostí o pobyt.

107. Pokiaľ ide o právo na rešpektovanie súkromného života, treba pripomenúť, že podľa článku 52 ods. 3 Charty musí byť jej článok 7 v zásade vykladaný tak, aby mal rovnaký význam a rozsah ako článok 8 EDĽP, čo znamená, že je nevyhnutné zaoberať sa judikatúrou ESĽP týkajúcou sa tohto ustanovenia.

[57] Rozsudok z 11. marca 2021, État belge (Návrat rodiča maloletého) (C-112/20, EU:C:2021:197, bod 35).

[58] Je potrebné poznamenať, že normotvorcom Únie použitý výraz „zobrať náležite do úvahy“ namiesto výrazu „rešpektovať“, pričom uvedené sloveso sa použilo výlučne pri odkaze na zásadu zákazu vyhostenia alebo vrátenia, tento výklad nevyvracia. Uvedený redakčný rozdiel možno podľa môjho názoru vysvetliť skutočnosťou, že zásada zákazu vyhostenia alebo vrátenia nemôže vzhľadom na svoju *absolútnu* povahu podliehať obmedzeniu na rozdiel od práv, akými sú právo na súkromný a rodinný život alebo najlepší záujem dieťaťa. Príslušné orgány ktoréhokoľvek členského štátu tak musia zobrať náležite do úvahy právo na súkromný a rodinný život štátneho príslušníka tretej krajiny, v súvislosti s ktorým sa vedie konanie o návrate, v rámci posudzovania, či obmedzenia tohto práva, aké vyplývajú z výkonu opatrenia vyhostenia, sú legitímne a primerané.

[59] Rozsudok z 8. mája 2018 (C-82/16, EU:C:2018:308, body 102 až 104).

[60] Naproti tomu sa v týchto návrhoch nebude skúmať aspekt „rodinného života“, pretože X na pojednávaní potvrdil, že jeho žaloba nie je v žiadnom prípade založená na existencii rodinných väzieb v Holandsku.

108. Z tejto judikatúry vyplýva, že na preukázanie porušenia článku 8 EDĽP v prejednávanej veci musí príslušný vnútroštátny orgán vykonať posúdenie primeranosti, ktoré spočíva v porovnaní práva na rešpektovanie súkromného života X a právomoci Holandska vyhostiť cudzincov, ktorí nespĺňajú podmienky vstupu a pobytu na jeho území.

109. Na jednej strane niet pochýb o tom, že prípadný výkon vyhostenia X do Ruska by predstavoval zásah do práva na rešpektovanie jeho súkromného života [61] a na druhej strane, že takéto opatrenie má právny základ vo vnútroštátnej právnej úprave (§ 64 zákona o cudzincoch, ako je vykladaný v bode A/37 rovnomenného obežníka) a sleduje jeden z „legitímnych cieľov" uvedených v článku 8 ods. 2 EDĽP („predchádzanie nepokojom"). Uvedené ustanovenie za týchto podmienok vyžaduje overiť, či dotknuté opatrenie je nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na dosiahnutie sledovaného cieľa, čo podľa ESĽP znamená posúdenie primeranosti. [62]

110. Základné črty tohto posúdenia určil ESĽP najmä vo veciach spájajúcich nedovolené prisťahovalectvo a právo na rešpektovanie rodinného života. V rozsudku Pormes v. Holandsko však tento súd uviedol, že zásady formulované v týchto veciach a faktory, ktoré v nich boli zohľadnené, možno použiť *mutatis mutandis* na situáciu cudzinca, ktorý si počas doby svojho nelegálneho pobytu vytvoril na území štátu väzby zakladajúce súkromný život. [63] Z toho vyplýva toto.

111. Rozsah práva na rešpektovanie súkromného života v podstate závisí od konkrétnej situácie cudzinca a všeobecného záujmu. Pokiaľ cudzinec nemá postavenie „usadeného prisťahovalca", ktorý má v hostiteľskom štáte povolenie na pobyt, nie je existencia „veľmi závažných dôvodov" nevyhnutná na to, aby právo vyhostiť cudzinca z tohto štátu prevážilo nad právom cudzinca na rešpektovanie jeho súkromného života. [64]

112. Pokiaľ si dotknutý cudzinec založil súkromný život v hostiteľskom štáte v dobe, keď si bol vedomý, že jeho postavenie z hľadiska imigračných pravidiel bolo také, že udržiavanie tohto súkromného života v tomto štáte malo od začiatku *neistú* povahu, vyhostenie tohto cudzinca môže porušiť článok 8 EDĽP iba „za výnimočných okolností" [65].

113. Relevantnými okolnosťami na účely porovnania práva na rešpektovanie rodinného života a všeobecného záujmu sú rozsah sociálnych, kultúrnych a rodinných väzieb v hostiteľskej krajine a v krajine určenia, ako aj existencia skutočností týkajúcich sa kontroly prisťahovalectva alebo dôvody verejného poriadku svedčiace v prospech vyhostenia. [66] Ide o neúplný zoznam, ktorý nijako nevylučuje možnosť zohľadniť ďalšie faktory viažuce sa na osobitné okolnosti daného prípadu, ako sú napríklad okolnosti zdravotnej povahy. [67] Tieto sa týkajú zdravotného stavu sťažovateľa a vývoja, ktorý môže nastať v prípade výkonu vyhostenia. [68]

[61] Pozri najmä rozsudok ESĽP, 7. december 2021, Savran v. Dánsko, CE:ECHR:2021:1207JUD005746715, bod 179.

[62] Pozri najmä rozsudok ESĽP, 18. október 2006, Üner v. Holandsko, CE:ECHR:2006:1018JUD004641099, bod 54.

[63] Rozsudok ESĽP, 14. december 2020, CE:ECHR:2020:0728JUD002540214, bod 58.

[64] Tamže (body 52, 53 a 59). Status „usadeného prisťahovalca" teda nie je podmienkou, ktorej podlieha uplatnenie práva na rešpektovanie súkromného života, ale okolnosť, ktorá vymedzuje úroveň ochrany, ktorá má byť tomuto právu v danej situácii poskytnutá.

[65] Tamže (body 57 a 58).

[66] Tamže (body 56 a 58).

[67] Pozri v tomto zmysle rozsudok ESĽP, 7. december 2021, Savran v. Dánsko, CE:ECHR:2021:1207JUD005746715, bod 184.

[68] Tamže (bod 192).

114. Je totiž potrebné uviesť, že podľa ESĽP treba zdravie považovať za súčasť súkromného života, pretože pojem „súkromný život“, ktorý sa má vykladať široko a nemožno ho definovať vyčerpávajúcim spôsobom, zahŕňa tiež fyzickú a duševnú integritu osoby.[69] S ohľadom na duševnú integritu tento súd už uviedol, že ochrana duševného zdravia je nevyhnutným predpokladom účinného požívania práva na rešpektovanie súkromného života, ktorým sa rozumie právo na „identitu a osobný rozvoj“ a na „nadväzovanie a rozvíjanie vzťahov s ostatnými ľuďmi a okolitým svetom“[70]. Považujem za rozumné domnievať sa, že fyzická integrita tiež predstavuje takýto predpoklad.

115. V tejto súvislosti pripomínam, že ESĽP nevylučuje, že zaobchádzanie, ktoré nemožno považovať za „neľudské alebo ponižujúce“ v zmysle článku 3 EDĽP, by mohlo narušiť fyzickú a duševnú integritu do takej miery, že tento článok porušuje z hľadiska súkromného života. V nadväznosti na tento prístup v rozsudku Paposhvili tento súd v podstate uviedol, že vyhostenie cudzinca môže predstavovať porušenie článku 8 EDĽP, aj keď nemožno konštatovať porušenie jeho článku 3.[71]

116. Konkrétne v situácii, keď by vyhostenie mohlo zhoršiť zdravotný stav dotknutej osoby do takej miery, že by už nebola schopná rozvíjať väzby zakladajúce súkromný život, môžu takéto okolnosti zdravotnej povahy hrať významnú rolu pri posudzovaní primeranosti tohto vyhostenia.

117. Pokiaľ by z takéhoto posúdenia primeranosti vyplynulo, že existuje riziko porušenia práva na rešpektovanie súkromného života štátneho príslušníka tretej krajiny z dôvodu jeho vyhostenia, povinnosť konformného výkladu každého aktu sekundárneho práva so základnými právami, ako potvrdzuje odôvodnenie 24 smernice 2008/115, by si vyžadovala vyvodiť záver, že vyhostenie nemožno vykonať.

118. To ale neznamená, že odklad vyhostenia musí byť nevyhnutne priznaný na základe článku 9 ods. 1 tejto smernice. Podľa uvedeného ustanovenia je totiž odklad vyhostenia povinný iba v prípade, ak by sa ním porušila zásada zákazu vyhostenia alebo vrátenia [písmeno a)] alebo počas trvania odkladného účinku priznaného opravnému prostriedku proti rozhodnutiu o vyhostení [písmeno b)]. Prvý predpoklad sa netýka práva na rešpektovanie súkromného života. Pri druhom predpoklade nemožno *a priori* vylúčiť, že zásah do práva na rešpektovanie súkromného života v prípade výkonu vyhostenia vážne chorého štátneho príslušníka tretej krajiny by nemohol byť považovaný za „vážny a nenapraviteľný“ v zmysle rozsudku Abdida[72] a odôvodniť tak priznanie odkladného účinku opravnému prostriedku. Musím však pripustiť, že si iba s ťažkosťami viem predstaviť situáciu, v ktorej by sa tak stalo.

119. Vo svojich písomných pripomienkach Komisia tvrdí, že okolnosti zdravotnej povahy, ktoré nevedú k situácii odporujúcej zásade zákazu vyhostenia alebo vrátenia, ale ktoré sú v dôsledku svojej menej vážnej povahy relevantné iba ako súčasť práva na rešpektovanie súkromného života štátneho príslušníka tretej krajiny, na ktoré sa vzťahuje príkaz na vyhostenie, môžu členské štáty zohľadniť v súlade s článkom 9 ods. 2 smernica 2008/115 pri určovaní *momentu* vyhostenia.

69 Pozri najmä rozsudok ESĽP, 25. jún 2019, Nicolae Virgiliu Tănase v. Rumunsko, CE:ECHR:2019:0625JUD004172013, bod 126.

70 Pozri najmä rozsudok ESĽP, 7. december 2021, Savran v. Dánsko, CE:ECHR:2021:1207JUD005746715, bod 172, ktorý v tejto súvislosti odkazuje na rozsudok zo 6. februára 2001, Bensaid v. Spojené kráľovstvo, CE:ECHR:2001:0206JUD004459998, bod 47.

71 Rozsudok Paposhvili (bod 225).

72 Pozri rozsudok z 18. decembra 2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, bod 50).

120. S týmto názorom nesúhlasím. Zdá sa mi byť totiž zrejmé, že možnosť odložiť vyhostenie, ktorú členským štátom zveruje článok 9 ods. 2 písm. a) tejto smernice, sa týka situácií, keď „telesný alebo duševný stav“ dotknutého štátneho príslušníka tretej krajiny spôsobuje, že jeho fyzické premiestnenie do jeho krajiny pôvodu je v pôvodne plánovanom termíne nevhodné alebo nemožné. Ak by tento telesný alebo duševný stav bolo možné pripísať porušeniu práva na rešpektovanie súkromného života dotknutého štátneho príslušníka, tento predpoklad by bol skôr uvedený v odseku 1 tejto smernice, ktorý stanovuje povinný odklad vyhostenia v dvoch prípadoch, v ktorých by jeho výkon mohol porušiť základné právo. [73]

121. Preto treba uznať, že smernica 2008/115 nehovorí o právnych dôsledkoch konštatovania príslušných vnútroštátnych orgánov, že výkonom vyhostenia by sa porušilo právo štátneho príslušníka tretej krajiny na rešpektovanie jeho súkromného života. Keďže žiadne ustanovenie smernice 2008/115 takéto dôsledky neupravuje, tieto dôsledky patria do pôsobnosti vnútroštátneho zákonodarcu.

122. Vzhľadom na všetky vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na štvrtú prejudiciálnu otázku tak, že článok 5 písm. b) smernice 2008/115 v spojení s článkom 7 Charty a článkom 9 tejto smernice sa má vykladať v tom zmysle, že členské štáty môžu zohľadniť zdravotný stav štátneho príslušníka tretej krajiny, ako súčasť jeho súkromného života, keď posudzujú, či výkon jeho vyhostenia môže porušiť právo na rešpektovanie súkromného života tohto štátneho príslušníka, pričom právne dôsledky prípadného konštatovania porušenia patria do pôsobnosti vnútroštátneho zákonodarcu.

IV. Návrh

123. Vzhľadom na všetky vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor na prejudiciálne otázky, ktoré položil Rechtbank Den Haag, zittingsplaats ’s Hertogenbosch (súd v Haagu, so sídlom v ’s Hertogenboschi, Holandsko), ako boli preformulované, odpovedal takto:

1. Článok 5 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/115/ES zo 16. decembra 2008 o spoločných normách a postupoch členských štátov na účely návratu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na ich území, v spojení s článkom 4 a článkom 19 ods. 2 Charty základných práv Európskej únie, sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby sa na vážne chorého štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý sa neoprávnene zdržiava na území členského štátu, vzťahoval príkaz na vyhostenie v prípade, ak v dôsledku právnej nedostupnosti jedinej účinnej analgetickej liečby v jeho krajine pôvodu bude vystavený významnému a nezvratnému zvýšeniu jeho bolesti. Lehota, v ktorej sa takéto zvýšenie prejaví, nemá na účely tohto posúdenia žiaden význam.

2. Článok 5 smernice 2008/115 v spojení s článkom 4 a článkom 19 ods. 2 Charty sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby sa následky opatrenia vyhostenia na zdravotný stav štátneho príslušníka tretej krajiny zohľadňovali až pri určovaní, či a prípadne za akých podmienok je tento štátny príslušník schopný cestovať. Tieto následky sa musia tiež posúdiť pri skúmaní, či tento štátny príslušník po svojom príchode do štátu určenia dostane liečbu nevyhnutnú na vylúčenie akéhokoľvek skutočného rizika významného a nezvratného zhoršenia jeho zdravotného stavu.

[73] Ide o právo nebyť vystavený neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu a právo na účinnú súdnu ochranu.

3. Článok 5 písm. b) smernice 2008/115 v spojení s článkom 7 Charty a článkom 9 tejto smernice sa má vykladať v tom zmysle, že členské štáty môžu zohľadniť zdravotný stav štátneho príslušníka tretej krajiny, ako súčasť jeho súkromného života, keď posudzujú, či výkon jeho vyhostenia môže porušiť právo na rešpektovanie súkromného života tohto štátneho príslušníka, pričom právne dôsledky prípadného konštatovania porušenia patria do pôsobnosti vnútroštátneho zákonodarcu.